

Hoppsansa

-finska barnsånger på svenska

Musiikin koulutusohjelma
Musiikkipedagogi
Opinnäytetyö
16.12.2009

Jenny Backman-Pråhl

SAMMANFATTNING AV SLUTARBETE

Utbildningsprogram Utbildningsprogrammet för musik		Inriktningalternativ Musikpedagog
Skribent Jenny Backman-Pråhl		
Titel Hoppsansa- finska barnsånger på svenska		
Handledare Kristiina Peltonen		
Typ av arbete Slutarbete	Datum 16.12.2009	Antal sidor + bilagor 27+2+8
<p>Målet med detta slutarbete är att samla ihop mina svenska översättningar av finska barnsånger till ett sånghäfte. Sånghäftet riktar sig till småbarnspedagoger, föräldrar eller andra intresserade och erbjuder en möjlighet till ett mångsidigt och helhetsmässigt musice- rande.</p> <p>Slutarbetet består av två delar; sånghäftet "Hoppsansa- finska barnsånger på svenska" och en rapportdel. Rapportdelen handlar om arbetsprocessen bakom sånghäftet och belyser också de pedagogiska tankar som ligger som grund för musiklekskoleverksamheten.</p> <p>Sånghäftet "Hoppsansa- finska barnsånger på svenska" består av sju sånger som handlar om regnet och harar. Sångerna är skrivna med traditionell notskrift och illustrerade. De bildar en helhet som behandlas i lektionsplansexemplet med enkla lekbeskrivningar där musik- lekskolans olika arbetssätt tas i beaktande.</p> <p>Häftet skall delas ut inom de musikinstitut och daghem där jag undervisar och erbjuder kol- legor och daghemspersonal nya sånger att arbeta med. I framtiden vill jag göra en ljudin- spelning av sångerna för att göra inläringen av sångerna möjlig även för de som inte be- härskar notläsning.</p>		
Teos/Esitys/Produktio		
Förvaringsplats Metropolia Ammattikorkeakoulu/ kirjasto/ Ruoholahti		
Sökord Oppimateriaali, varhaisiän musiikkikasvatus, barnsånger		

Degree Programme in Classical Music		Specialisation Music Education
Author Jenny Backman-Pråhl		
Title Hoppsansa- Finnish children's songs in Swedish		
Tutor(s) Kristiina Peltonen		
Type of Work Bachelor's thesis	Date 16.12.2009	Number of pages + appendices 27+2+8
<p>As my final project, I have compiled a booklet of Finnish children's songs that I have translated in Swedish, which is my first language. The teaching material is targeted for parents, kindergarten staff and others who are interested in this topic. The booklet offers a versatile way to produce music.</p> <p>"Hoppsansa- Finnish children's songs in Swedish" is a two-part project which consists of a study report and a teaching material package. The study report shows the process of compiling the teaching material and the underlying pedagogical thoughts which form the foundation for early childhood music education.</p> <p>The teaching material contains seven songs about rain and rabbits. The songs have been written in music notation and they have been supplemented with illustrations. It forms an entity which can be used in early childhood music groups as background material for music lessons and it also contains easy playing instructions and ideas for the user.</p> <p>The booklet will be distributed to music institutes and kindergartens and it provides colleagues with new material to work with. I would like to expand the material in the future by making a music-CD, so that anyone to learn the songs.</p>		
Work / Performance / Project		
Place of Storage Metropolia University of Applied Sciences/ library/ Ruoholahti		
Keywords Teaching material, Early childhood music education, children's song		

Innehåll

1 INLEDNING	2
2 SÅNGHÄFTETS BAKGRUND	4
2.1 Finlandssvensk musiktradition	4
2.2 Lektionsplanering	5
3 SÅNGHÄFTET	7
3.1 Den röda tråden	7
3.2 Sånghäftets innehåll och uppbyggnad	7
3.3 Musikens betydelse inom småbarnsfostran	8
4 ARBETSPROCESSEN	11
4.1 Lektionsplanen	12
4.2 Sångerna	13
4.3 Illustrationerna	16
4.4 Notskriftsprogrammet Sibelius 4	16
5 PEDAGOGISKA TANKAR BAKOM SÅNGHÄFTET "HOPPSANSA- FINSKA BARNSÅNGER PÅ SVENSKA"	17
5.1 Undervisningssätt inom musiklekskolan	18
5.2 Musiklekskolan och sånghäftet "Hoppsansa- finska barnsånger på svenska"	21
6 SAMMANFATTNING	24
KÄLLFÖRTECKNING	27
 BILAGOR	

1 Inledning

Mitt slutarbete består av ett sånghäfte med finska barnsånger på svenska och denna rapportdel. Sånghäftets innehåll är uppbyggt av sådana finska barnsånger som jag under min tid som musiklekskolelärare har översatt till svenska. Rapportdelen av slutarbetet behandlar arbetsprocessen och bakgrunden till arbetets uppkomst och tangerar också de pedagogiska tankar och principer som ligger som grund för musiklekskoleverksamheten.

Under arbetets gång har jag ofta frågat mig varför jag vill samla dessa sånger i ett häfte. Vem kommer att ha nytta av dem utöver mig själv? För vem skriver jag detta arbete, mig själv eller andra inom eller utanför branschen? Jag lever i ett skede av mitt liv där livets prioriteringar består av familjeliv, arbete, studier och husbygge. Detta pusslande av tid och resurser har bidragit till och förklarar valet av ämnet för mitt slutarbete. Arbetet tjänar ett syfte för mig och känns förnuftigt. Eftersom jag har grundmaterialet, dvs sångerna översatta och färdiga känns det förnuftigt att använda mig av detta material. Jag sparar både tid och nerver, får spendera tid med min familj och koncentrera mig på min undervisning och mina studier under läsårets gång.

Musiklekskolan är en instans som erbjuder barnen musikaliska upplevelser på ett helhetsmässigt sätt där barnen engageras med både kropp och själ. Förutom att utveckla barnets musikaliska kunnande och väcka intresset för musik påverkar den musikaliska småbarnsfostran barnets socioemotionella, kognitiva och psykomotoriska utveckling. I musiklekskolan vill man också utveckla och forma barnens värld på ett mångsidigt och kreativt sätt genom att knyta samman olika målsättningar inom musikfostran. (Hongisto-Åberg 1993, 9; Ruokonen 2001, 123). Undervisningens målsättningar består av musikens uppbyggnad och struktur och detta tangeras genom att lära ut musikens grundbegrepp; såsom rytm, melodi, tempo, dynamik, harmoni och klangfärg. (Hongisto-Åberg 1993, 22-23).

När detta slutarbete endast var en idé trodde jag att materialbristen på svenska var större än vad den egentligen är. Under våren 2009 har jag vid olika tillfällen stött på nyöversatt material, också samma sånger som jag själv har översatt och insett att orsaken till att jag inte har vetat om deras existens beror på att vi finlandssvenska musiklekskolelärare, blivande och färdiga, helt enkelt inte har organiserat oss. Vi har inget kontaktnät, vi vet inte vem som undervisar eller studerar var. Det är beklagligt. Ursprungligen hade jag tänkt kartlägga behovet av finlandssvenskt material genom att skicka ut en enkät till utvalda målgrupper; studeranden inom småbarnsfostran, kolleger och daghemspersonal. Men i och med att jag insåg att det redan fanns en spridning av material från olika håll, beslöt jag att maximera mina egna resurser och att använda tiden till att sammanställa mitt eget material och att sköta distribueringen av materialet med en snävare spridning genom att dela ut det inom de musikinstitut och daghem där jag undervisar. Jag hoppas och tror att detta material intresserar andra och till och med sporrar någon att själv börja översätta bra grundmaterial till sitt eget modersmål eller ett språk som det inte finns mycket material tillgängligt på.

Risken som finns när flera pedagoger översätter samma material är att det föds en osund tävlan där det mäts vem som är bäst och mest produktiv och hittar på de mest fyndiga översättningarna. Jag tänker ändå utgå ifrån det materialbehov som finns och distribuera det till kolleger, daghemspersonal, studeranden inom småbarnsmusikfostran, föräldrar eller andra intresserade. Eftersom sånghäftet inte anknyter till någon specifik årstid kan det delas ut när som helst under läsårets gång. Min tanke är att det får sin slutgiltiga form under hösten 2009 och kan vara färdigt att användas under slutet av höstterminen.

2. Sånghäftets bakgrund

2.1 Finlandssvensk musiktradition

Det finns ett stort utbud av bra finska barnsånger. Musiklekskoletraditionen i Finland har en rätt lång historia bakom sig. Den första musiklekskolan i Finland grundades av Sirkka Valkola-Laine år 1958 (Hongisto-Åberg 1993, 8). Den långa traditionen är en av orsakerna till att det finns mycket material samlade i olika sångböcker och pedagogiska verk. På svenskt håll är utbudet skralare eftersom musiklekskoletraditionen inte är lika långt utvecklad i Sverige. Dessutom är deras sång- och lektradition uppbyggd på ett annorlunda sätt än i Finland och hjälper inte oss finlandssvenskar mycket. Svenska sånger innehåller ofta många verser och ett språk som riktar sig till förskolebarn och äldre. Materialet är därför inte ändamålsenligt för musiklekskoleundervisningens alla inriktningar och målsättningar. På finlandssvenskt håll har några sångböcker nyligen utkommit, bl.a. Anna Brummers "Hjulen på bussen går runt" (Fontana Media, 2007) och Inger Södermans "Musikporten" som utkommer under hösten 2009 (Schildts).

Som musikfostrare på svenska i Finland vill jag erbjuda barnen kultur på det egna modersmålet där både ord och melodi känns äkta och rätt. Den egna kulturens musikaliska tradition förstärker barnets identitet (Ruokonen 2001, 122) och tillgodoser de svenskspråkiga barnens kulturella och samhälleliga behov på samma grunder som de finskspråkiga, helt enligt Finlands grundlag, paragraf 17. (Maj-Britt Ostrow, debattartikel i HBL den 13.6.2009). Tongångarna i finlandssvensk musik ligger kanske mellan den västerländska musiken och de finska klangerna och placerar oss således mitt emellan två kulturer, så som vi även språkligt är. Detta ser jag som en rikedom snarare än ett problem; vi tar lite här och där och gör vår egen saliga blandning av det. Men för att komma så långt bör det finnas material och därför känns mitt ämne rätt och aktuellt. Det kan aldrig finnas för mycket material med anknytning till den egna kulturen på det egna modersmålet. Under min barndom hörde jag finska barnsånger via televisionen, radion eller olika inspelningar, men jag kunde inte sjunga med eftersom jag inte behärskade språket. När jag i vuxen ålder stötte på en översättning av sången "Piiri pieni pyörii" blev jag väldigt glad, äntligen fanns det en version som även svenskspråkiga barn kunde ta del av. Fastän melodin hade sitt ursprung i den finska kulturen kändes det ändå som om sången hörde till

den finlandssvenska sångtraditionen eftersom alla andra komponenter; såsom melodi och lekrörelser, var bekanta.

2.2 Lektionsplanering

Till musiklekskolelärares arbetsbild hör att planera lektionerna på förhand, om man inte hör till de pedagoger som väljer att undervisa utan. Personligen vill jag planera lektionerna i förväg eftersom det ger mig en strukturerad bild av lektionen och hjälper mig att fokusera på innehållet. Jag brukar välja ett lektionstema för en period på två- tre veckor och på så vis kan jag introducera nya sånger under en längre tidsperiod. Temat kan ha att göra med något fenomen som är typiskt för en årstid, t.ex. väder, eller anknyta till något djur eller någon aktivitet och går oftast att kombinera med följande lektionstema så att barnen får gott om tid att anamma de nya sångerna. Dessutom skall temat vara inspirerande och handla om något från barnens värld. Utöver valet av tema sätter jag upp ett mål för lektionen. Målsättningarna skall vara något som kan uppnås under en lektion. Det kan vara att förstärka olika färdigheter såsom röstens användning eller kroppens motorik, övning av koncentrations- eller inlevelseförmågor och förmågan att lyssna och inläring av musikaliska kunskaper såsom rytm, melodi och form. Till de musikaliska målsättningarna hör också inläringen eller upprepningen av en ny sång, lek eller ramsa. Lektionens innehåll baseras på sånger och lekar som hör till temat och som behandlar de målsättningar man har valt. För att undervisningen och inläringen skall vara mångsidig och helhetsmässig är det ändamålsenligt att variera arbetssätten. Man kan lära ut den nya sången genom rörelselekar, spel, sånglekar, ramsor, lyssnande etc. och även variera sångens undervisningssätt under kommande lektioner. Under en musiklekskolektion använder jag mycket rekvisita, t.ex. handdockor, bilder, musikinspelningar, dukar och instrument. Eftersom jag undervisar på många olika platser måste jag packa med mig all rekvisita, därför är det viktigt att också i lektionsplaneringen anteckna vilka tillbehör som behövs under lektionens gång så att jag minns att ta med mig allt nödvändigt.

Sedan höstterminen 2004 har jag undervisat musiklekskolegrupper på både svenska och finska i olika musikinstitut i flera städer och kommuner. Under dessa år har jag samlat på mig egna översättningar av finska barnsånger. Till arbetsbilden hör att planera lektionerna och i samband med det har jag märkt att valmöjligheterna och utbudet oftast är flera på finska än på svenska. Jag har aldrig velat nöja mig med något sämre eller mindre

fungerande åt de svenska barnen, därför har jag börjat översätta finskt material. Dessutom har jag som pedagog lättare att undervisa enligt samma mönster och planering under ett tema och en period om innehållet i lektionsplaneringarna är liknande på båda språken. Tankarna hålls bättre fokuserade och undervisningen känns mer helhetsmässig. Under de år som jag har undervisat musiklekskolegrupper har lektionsplaneringarna alltid tagit en stor del av min fritid. Jag har givetvis blivit snabbare och effektivare med åren, men fortfarande krävs det för min del förhandsplanering av lektionerna. Jag har också medvetet valt att planera musikstunderna istället för att improvisera under lektionens gång. Naturligtvis måste jag som pedagog kunna följa barnen och deras behov, vilket ibland innebär att jag måste avvika från det planerade, men i grund och botten vill jag ha en plan att luta mig mot. Det känns lättare att bolla med innehållet om jag har det till pappers och lektionens målsättningar och program hålls i aktivt minne då jag först har bearbetat dem till skriftlig form. Jag vill motivera barnen att lära sig om musik på ett helhetsmässigt sätt och försöker alltid väva in en historia i lektionen så att vi befinner oss i barnens värld på deras villkor.

3. Sånghäftet

3.1 Den röda tråden

Barnen lär sig genom lek, därför vill jag leka med dem när jag undervisar. Att leka förstärker barnets utveckling och tillväxt och hjälper barnen att organisera all nyinhämtad information och kunskap i deras egen värld på deras eget sätt. (Falck, 8-10 Vilperti 2/09). Därför vill jag också skriva om den röda tråden inom lektionen och ge ett exempel på hur lektionen kan se ut när vi leker med barnen. Jag brukar under en lektion hitta på en historia som anknyter till sångerna och lekarna jag har valt, men man kan givetvis planera stommen för den röda tråden på förhand. Ju mer fantasi och lek desto bättre gensvar ger barnen. Ritva Ollaranta skriver (Ollaranta 1989, 125) att när man väl har funnit barnet i sig själv har man möjlighet att växa med barnet, inte uppfostra och undervisa. Desstuom är det ju otroligt givande och mer inspirerande för läraren att leka än att "bara undervisa" i ordets något gammalmodiga bemärkelse där "undervisa" står för metoder att prägla in kunskap. Om sångerna är obekanta för barnen väljer jag inte flera nya till samma lektion, utan väver in dem med gammalt material. I exemplet på sånghäftets lektionsplanering har jag utgått från att materialet till en viss del är välbekant för barnen.

3.2 Sånghäftets innehåll och uppbyggnad

Sånghäftet *Hoppsansa- finska barnsånger på svenska* består av sju barnsånger som jag har översatt från finska till svenska. Jag ville begränsa antalet sånger eftersom jag har använt dem som stomme för en lektionsplanering där antalet sånger och lekar inte i detta fall kan vara flera. Tematiken kring sångerna handlar om harar och regn men är inte knutna till någon specifik årstid. Därför kan sångerna användas vid vilket tillfälle som helst under läsåret. Det finns ett eller flera lekförslag vid varje sång som hjälpmedel till småbarnsfostrare eller föräldrar som inte har stor erfarenhet av att leka med hjälp av sånger. Instruktionerna är enbart förslag, man får och skall givetvis hitta på egna sätt att leka på.

Sånghäftet är uppbyggt med ett sångexempel och ett lekförslag per sida. Häftet är riktat till vuxna och innehåller därför traditionella noter men är illustrerat med bilder och färger så att barnen också får något att titta på. Viss kunskap om notläsning behövs för att kunna ta

ut melodierna eftersom resurser att göra inspelningar av sångerna eller skriva alternativa noter (t.ex. figurnoter, solmiseringsnamn) inte för tillfället finns. Jag har en vision om att vid något tillfälle i framtiden göra en inspelning av material som jag har översatt eftersom jag också skulle behöva det inom min egen undervisning. För att kunna fullfölja den drömmen behövs då utöver en inspelningsstudio någon som arrangerar musiken och musiker att arbeta med. Själv kan jag ställa upp med översatt material samt sång och flöjtspel.

Av musikens grundelement; melodi, rytm, form, harmoni, klangfärg och dynamik förekommer i sånghäftet övningar som främst tangerar form, rytm och dynamik. Dessa upplevs helhetsmässigt genom rörelse-, instrument- och sånglekar. Dynamiska förändringar från svagt till starkt övas genom exempelvis ringleken "Lilla haren" och instrumentleken "I regnet". Grundpulsen övas och upplevs som en väsentlig del av alla sångexempel i häftet där en viktig uppgift är att hitta takten i sångerna genom rörelser, sång och spel. Vikten av helhetsmässig inläring är stor. Därför försöker vi uppleva musiken på många sätt och förstärka det inlärd med övningar av olika slag genom att använda sångerna på varierande sätt. (Hongisto-Åberg 1993, 23).

3.3 Musikens betydelse inom småbarnsfostran

Förr i tiden var sången och musiken en större del av vardagen än idag. Våra förfäder skötte barnen med hjälp av sånger, ramsor och musik på ett naturligt sätt och barnen fick sin musikaliska fostran genom dessa vardagliga situationer. För att stöda den tidiga växelverkan mellan barnet och den vuxna som sköter det, bör musiken idag få en större del av den gemensamma tiden eftersom kommunikationen mellan barnet och föräldern är livsviktig. Musicerandet förstärker bandet mellan dessa parter och både barnet och föräldern får positiva upplevelser av tiden de har tillsammans. Barnets basbehov bör tryggas men också själen bör få näring genom beröring och kommunikation. (Ollaranta 1989, 120-124).

Musik och musicerande borde vara en del av varje individs vardag. Musiken berör oss och påverkar våra känslor, tankar, minne och fysik. Varje individ reagerar på musik på olika sätt, men kroppen förnimmer musiken på ett helhetsmässigt sätt genom känslosinnet och hörseln. Forskarna tvistar om vilkendera reaktion som kommer först, den fysiska i form av förändringar i hjärtats puls, blodtryck och muskelspänning eller den känslomässiga.

Oavsett om känslorna föds som ett resultat av en fysisk reaktion eller tvärtom innebär resultatet att musiken påverkar människan. (Kivelä-Taskinen 2008, 51). Elina Kivelä-Taskinen anser att vi går genom fem faser då vi lär oss musik eller språk. Allra först lär vi oss att lyssna, sedan upprepar vi det vi har hört. Härnäst lär vi oss att kommunicera genom att fråga och svara med de ord vi har lärt oss. Sedan lär vi oss att läsa och slutligen att skriva. Genom att leka med musik främjar vi inläringen av läs- och skrivförmågan och utvecklar även uppfattnings- och koncentrationsförmågan. Barnet lär sig utöver detta också att uttrycka sig själv och bygger på så vis upp en balanserad självkänsla. (Kivelä-Taskinen 2008, 6). Musikfostran är således kulturell och påverkar bildningen. Forskning har påvisat att inläringssvårigheter kan skönjas redan under barnets första levnadsår. Eftersom människans fyra första levnadsår är de viktigaste för nervsystemets utveckling kan musiken bidra till en balanserad utveckling av nervsystemet och förebygga problem. (Ruokonen 2001, 120). Med dessa konstateranden vill jag poängtera vikten av musik som en del av barnets uppfostran och uppväxt.

De barn som går i musiklekskolan får automatiskt ta del av musikfostran, men de vars föräldrar inte musicerar med sina barn blir utan. Forskning har påvisat vikten av musik för barnets välbefinnande i alla åldrar och utvecklingsskeden och därför borde alla få ta del av musikens mångfald. Detta är utopistiskt, för alla kan inte nås och alla är inte intresserade, men som småbarnspedagog kan jag åtminstone försöka nå en så bred publik som möjligt; öppna dörren för dem som inte känner till musiklekskolan och dess undervisningssätt och -principer. Det har ibland varit svårt att övertyga föräldrar med inställningen att de inte kan sjunga att musiken ändå kan vara ett sätt att kommunicera med barnet. Jag tror att åtminstone de som sedan har deltagit i undervisningen har fått en positiv uppfattning om musikens möjligheter att stöda barnets helhetsmässiga utveckling. Utöver detta inser många föräldrar vilket ypperligt kommunikationssätt musiken och sångerna erbjuder; barnet och föräldern befinner sig i en situation av ömsesidig växelverkan.

Orsaken till att ett barn inte kommer till en musiklekskola kan också vara ekonomisk, eftersom terminsavgiften på många håll är omkring 100 euro. Lösningar på det problemet finns på en del orter i form av frielevsplatser eller understöd från föräldraföreningar, men alla familjer vill inte utsätta sig för det närgångna synandet som en utredning av familjens ekonomiska situation kan medföra. Ett annat problem är om undervisningstiden infaller under föräldrarnas arbetstid. En lösning på det problemet är att något samfund eller någon

förening anställer musikpedagogen att undervisa barnen på daghemmet under dagistider eller så sker undervisningen i musikinstitutets regi i daghemmets utrymmen. Oftast ställer sig föräldrarna välvilliga till det eftersom barnets fritid om kvällarna då blir ledig för annat och även daghemspersonalen brukar tycka om idén med musiklekskoleverksamhet under dagtid, med några undantag. Problem som man stöter på inom musiklekskolan i dagvården är bland annat utrymmesbrist som förvärras när musiklekskolan behöver ett rum för verksamheten och en sorts avundsjuka som bottnar i att även daghemspersonalen anser att de klarar av att undervisa musik. I dessa fall försöker vi hitta på lösningar där vi pusslar med undervisningstider som passar daghemmets rutiner. I fråga om undervisningskompetens är dörren till musiklekskolan alltid öppen för daghemspersonalen. Man får gärna följa med undervisningen så att man vet vad det är vi gör och därefter kan ta ställning till om man innehar den kunskap som behövs för att leda en dylik verksamhet.

4 Arbetsprocessen

Idén till mitt slutarbete har vuxit fram under läsåret 2008-2009. Tankarna kring det har fått mogna under en tidsperiod som känns ganska kort, men behovet att få samla mina alster var så stort att jag sist och slutligen inte behövde någon längre betänketid. Följande steg var att välja och vraka bland alla sånger som jag hade översatt. Vilka lämpar sig bäst för ett sånghäfte i liten skala? Skall sånghäftet baseras på något tema? Detta var några av de frågor jag fick tampas med och med sångerna bokstavligen utspridda på golvet i form av post-it lappar började en röd tråd skönjas. Jag gallrade bort sådana sånger som var anknutna till någon specifik årstid, t.ex. jul- eller påsksånger och sådana sånger som jag ansåg var språkligt för enkla, t.ex. sånger med några enstaka ord. De sånger som fanns kvar handlade om olika djur och om regnet. Djursångernas texter ändrade jag så att de berättade om haren eftersom det var det djuret som förekom i de flesta sångerna och antalet regnsånger kompletterades med sången "Badsång" som är den senaste översättningen. Nästa steg innebar att fundera ut hur sånghäftet skulle förverkligas. Hur mycket information och eventuella lekförslag ville jag skriva ut på ett uppslag och kombinera med sångerna? Vid detta skede var det väsentligaste att fundera ut vem häftet skulle rikta sig till, vuxna eller barn, personer med eller utan utbildning inom branschen? Visionerna var i början stora med ett omfattande sånghäfte som slutprodukt där färdiga sångböcker stod som modell. Jag insåg rätt snart att resurserna i form av tid, ork och pengar inte skulle räcka till ett så stort projekt, så jag fick nöja mig med några sånger, enkla lekförslag och tilltalande illustrationer. Slutligen kontaktade jag sångskrivarna per telefon och e-post för att få lov att använda mig av deras sånger i mitt slutarbete. Jag ville kontakta personerna i fråga per telefon eftersom jag önskade möta dem på ett så personligt plan som möjligt, men det visade sig omöjligt att fullfölja till hundra procent pga svårigheter att hitta allas kontaktuppgifter.

Sångerna renskrev jag med hjälp av Sibelius notskrivningsprogram som jag allra först försökte förstå mig på på egen hand. Jag insåg snabbt att jag behövde hjälp. Vid en av mina arbetsplatser, Länsi-Uudenmaan musiikkiopisto, ordnades under vårterminen 2009 en snabbkurs i användningen av notskriftsprogrammet och det var min definitiva räddning. Jag deltog i föreläsningarna och övade hemma vid datorn. Efter introduktionen i teorin kring programmet gick skrivande väldigt enkelt. Då sångerna var renskrivna och jag var

nöjd med layouten förde jag sångerna till min vän Nina Ahlblad som hade lovat illustrera sångerna. Låtskrivarnas kontaktuppgifter gick lätt att hitta via internet, med ett undantag där Soili Perkiö hjälpte till och gav mig Marja-Riitta Väkeväs kontaktuppgifter, och efter några samtal och e-postmeddelanden hade alla svarat och gett sitt tillstånd. Jag lovade också att skicka de svenska versionerna av sångerna per post. Mottagandet var genomgående positivt, sångskrivarna tyckte att deras sånger var gjorda för att användas och sångskrivare Maria Baric' föreslog dessutom ett utökat samarbete med mera översättningar av hennes material.

4.1 Lektionsplanen

Som grund för varje musiklekskolektion gör jag en lektionsplan där det framgår temat och målsättningarna för lektionen samt vilka sånger som skall behandlas och vilken rekvisita som behövs. Vid varje punkt i planen kan man också anteckna vilket specifikt område inom musiken eller barnets utveckling som skall förstärkas eller inläras. Med lektionsplanen som grund börjar en historia ta form som utvecklas under lektionens gång tillsammans med barnen. Ingen lektion är exakt likadan fastän målgruppen och temat är detsamma, men det förutbestämda temat gör att vissa element är samma oavsett vilken grupp som undervisas.

När lektionen börjar utgår jag från barnen och deras begrepps- och uppfattningsvärld. Jag motiverar barnen till att delta genom att berätta en historia eller leka en lek, visa bilder eller leksaker. När intresset är fångat finns inga gränser för vad fantasin hittar på, ofta i samverkan med barnen med hjälp av deras kreativitet och fantasi.

Lektionsplanen som i detta fall handlar om haren Stampe har jag gjort på basen av de sånger som jag har valt till sånghäftet. Stampe är en hare som tycker om att göra allt sådant som barn tycker om; hoppa, leka kurragömma och tittut, spela, sjunga etc. Vi får träffa hans familj i sången "Harfamiljen" och hoppar och skuttar vidare in i historien med hjälp av sången "Hoppsansa" där vi söker efter de allra bästa gömställena i musiklekskolan och leker tittut. Den leken är nog Stampes favoritlek. Plötsligt börjar det under historiens gång regna och Stampe måste söka efter ett regnskydd. Vilken tur vi har när vi hittar handtrummorna som fungerar som skydd undan regnet. Vi spelar regndroppar och skyddar oss för regnet turvis medan vi sjunger sången "I regnet". Handtrumman var

inte tillräckligt stor för stora regnroppar och vi måste därför bygga oss ett eget stort paraply. "Paraplysången" sjungs i ring med olika rörelser, men kan även lekas med olika rekvisita. Regnbågsringen eller lekduken är förträffliga redskap att använda för att visuellt göra övningen mer tilltalande och varierande. Stampe fortsätter sin färd med sången "Lilla haren" och stampar med små och stora steg vidare till badet, där vi med hjälp av sången "Badsång" leker och plaskar med vatten och spelstenar.

Detta är ett exempel på vad en musiklekskolektion kan gå ut på. Variationerna är oändliga och ingen lektion är lik någon annan. Det är en fördel att förstå barnens behov och se deras intresse och därefter ändra lektionerna och låta musikstunden leva inom sina ramar så att alla parter får ut det mesta av lektionerna. Nästa lektion med samma tema planeras i stor utsträckning med samma material, men utförs med olika aktiviteter. En rörelselek görs med olika rytminstrument och en fingerlek kan utföras som en ringlek. Sättet att leka på, lära ut och förstärka sångerna varierar i den mån att barnens intresse och motivation bibehålls. En annan viktig aspekt med lektionsplanen är förflyttningarna mellan sångerna och lekarna; rekvisitan ska eventuellt bytas ut och ljudinspelningar sättas på. Jag försöker väva in dessa moment i historien så att förflyttningen sker så obemärkt som möjligt.

4.2 Sångerna

Då musiklekskolan börjar hälsar vi på varandra. Det är viktigt att börja och avsluta lektionerna på samma sätt eftersom detta skapar trygghet. Barnen känner igen sig och vet vad som sker i början och i slutet av lektionen; sångerna fungerar som fasta hållpunkter. "När jag är i musiklekis" är en sång där barnen själva så småningom får vara kreativa genom att hitta på olika uppgifter att utföra. Man kan göra vad som helst från att klappa händerna till att gå baklänges på hälarna. Fantasin har inga gränser. I början när sången är ny ger pedagogen förslag på aktiviteter, men barnen blir med tiden mer spontana och vågar föreslå annorlunda och egna aktiviteter när sången är bekant. I samband med att barnet hittar på något att göra kan man även höra sig för hur barnet mår och utbyta hälsningsfraser. Vi övar alltså på improvisation, vi tar vår plats i gruppen och övar på fin- och grovmotorik i en och samma sång. (Engelholm1998, 57).

Sången om harfamiljen är en sång där jag brukar presentera lektionens tema. Barnen får träffa harfamiljen och bekanta sig med deras sång. Vi leker med våra händer och fingrar enligt sångens ord och som inspirationskälla brukar jag använda två fingerdockor som föreställer mamma- och pappaharen. Barnen får hälsa på hararna och förstås också prova dockorna om de så vill. Beroende på ålder klarar barnen på olika sätt av att göra haröron i fingerleken; antingen med samma hands pek- och långfinger i kors eller så kan man lägga båda armarna i kors. I vilket fall som helst övas både fin- och grovmotorik under sångens gång.

Efter presentationen vill hararna röra på sig och vi söker efter bra gömställen med haren Stampe i sången "Hoppsansa". Under denna sång får barnen tillfälle att bekanta sig med undervisningsutrymmet och föreslå olika gömställen. Dessutom förstärks grundpulsen genom att vi rör oss i takt med musiken. (Hongisto-Åberg 1993, 157). Vi fortsätter med samma sång och förstärker den och grundpulsen genom att spela med t.ex. rytm-pinnar. Beroende på barnens ålder och utveckling gör vi spelandet utmanande genom att t.ex. bara spela på vissa ställen i sången eller spela på olika sätt; traditionellt med pinnarna mot varandra eller på golvet, enligt sångens AB-form.

När det plötsligt börjar regna måste hararna söka skydd undan regnet. Som regnskydd fungerar handtrumman ypperligt och "I regnet" ackompanjeras starkt eller svagt av fingertopparnas regnspel beroende på vilken vers som sjungs. Igen övas fin- och grovmotorik, grundpulsen förstärks då vi spelar i takt och vi upplever motsatsparet starkt-svagt.

"Paraplysången" är en sång som kan lekas som rörelselek där vi bygger ett paraply av oss själva när vi står i ring. Vi kan bygga både stora och små paraplyn genom att stiga upp från huksittande ställning där vi använder våra kroppar och röster till att göra skillnaden på svagt och starkt och stort och litet. För att göra övningen mer intressant kan man med fördel använda sig av rekvisita i form av lekdukar eller regnbågsringar. Barnen motiveras att röra sig och upplevelsen blir visuellt tilltalande och varierad. Kroppsuppfattningen förstärks och vi uppfattar begreppen hög och låg, stor och liten på ett helhetsmässigt sätt genom vår kropp och röst. Även sångens uppbyggnad och form förstärks i och med de olika rörelsemönstren. Sångskrivaren Maria Baric´ rekommenderar också att sången används som inlärningsmaterial av notnamnen do, mi och so för 5-6 åringar; om man som

pedagog använder sig av Zoltán Kodálys undervisningsmetoder. Noterna och dess förhållande till varandra förstärks genom rörelseövningen, där vi stiger nedifrån upp, eller med lekdukens eller regnbågsringens rörelselek. Man kan dessutom sjunga sången med tonträffningens relativa notnamn istället för sångens ord, då inläringen av notnamnen ytterligare förstärks (Hongisto-Åberg 1993, 193-194).

Vi befinner oss i ring och fortsätter därför med "Lilla haren", som ursprungligen handlade om den lilla hunden, men i och med sånghäftets tema ändrade jag på rollfiguren. Vi kan ändå komma ihåg att de sånger som handlar om något djur med fördel kan anpassas till vilket djur eller tema som helst. Lilla haren går in och ut i ring med små, lätta steg och stora haren med stora, tunga steg. Motsatsparen stor-liten och svag-stark blir bekanta för barnen genom denna rörelselek. Man kan också spela och sjunga sången på något rytminstrument, men det skulle jag spara till följande lektion då både barn och pedagog önskar variation på det tidigare inlärd.

Vatten är ett element som de flesta barn älskar. "Badsång" leker vi därför med spelstenar i vatten. Vi fyller ett ämbar eller ett handfat med vatten och lägger stenar på botten. Barnen får plocka stenar som vi ackompanjerar sången med genom att slå dem mot varandra eller mot golvet och förstås leker och plaskar vi med vattnet. Enbart upplevelsen i sig är tillräcklig för att omnämnas som en målsättning för lektionen, men även grundpulsen förstärks under denna övning. Dessutom kan man öva på var olika kroppsdelar finns genom att mellan verserna fråga var t.ex. näsan eller örat finns. Med äldre barn frågar man efter svårare kroppsdelar som t.ex. mungipan eller midjan och övar således motorik, kroppsuppfattning och koordination när spelstenarna förs till de kroppsdelar vi har frågat efter. (Engelholm 1998, 9).

Lektionen avslutas med samma sång som vi inledde lektionen med, men med olika aktiviteter. Cirkeln sluts med en bekant sång och barnen får en känsla av trygghet eftersom sången och lektionsuppbyggnaden också är bekanta. (Hongisto-Åberg 1993, 178).

4.3 Illustrationerna

För en visuellt tilltalande slutprodukt behövs bilder och färger för att göra häftets layout snygg. Jag visste från början att jag behöver hjälp för att göra lämpliga illustrationer. Därför valde jag att anlita någon som kan. Min vän Nina Ahlblad är en fantasifull och duktig tecknare. Hon åtog sig projektet att illustrera sångerna med instruktionerna; du har väldigt fria händer. Både färgvärlden och figurerna formades helt fritt av Nina. Hon kände inte till sångerna från tidigare utan utgick ifrån sångernas textinnehåll och ritade bilderna enligt det.

Bilderna behövs oavsett vilken målgrupp häftet riktar sig till. Både barn och vuxna tilltalas mer av materialet om det innehåller stämningsfulla bilder.

4.4 Notskriftsprogrammet Sibelius 4

En del av processen att utexamineras till musikpedagog av årsmodell 2010 är att förkovra sig inom några nya och obekanta områden som för min del består av olika notskriftsprogram. Man bör besitta viss kunskap om t.ex. adb-branschen och kunna skriva rent noter på dator. Efter att jag hade hört mig för om vilket program det lönar sig att använda var svaret entydigt; Sibelius notskriftsprogram. De finns i olika versioner och kostar mycket. Här vidtog alltså jakten på ett relativt nytt och billigt program. Med lite hjälp av mina vänner hittade vi en fungerande version; Sibelius 4, som installerades på vår hemdator. Jag levde i tron att om jag kan något om datorer, kan jag även själv lära mig hur detta program fungerar. Men så var inte fallet. Jag behövde hjälp och eftersom nästa datateknologikurs i skolan skulle förverkligas först under höstterminen 2009, var mitt behov akut. Jag hade otrolig tur när det på min arbetsplats i Lojo, Länsi-Uudenmaan musiikkiopisto, under våren 2009 ordnades en introduktionskurs i användningen av Sibelius notskriftsprogram. Jag deltog i några föreläsningar, dels pga svårigheter att få tidtabellerna att passa och dels för att jag tyckte att jag fick ut det väsentligaste av kursens innehåll på dessa några gånger. Jag hade ju dessutom möjligheten att arbeta hemma med mitt nya program och mina nya kunskaper och övandet gick faktiskt problemfritt. En skön känsla av att klara mig själv infann sig när jag märkte att jag hade funnit en lösning på det första problemet och klarat av det första hindret i min process med slutarbetet.

5 Pedagogiska tankar om innehållet i sånghäftet ”Hoppsansa- finska barnsånger på svenska”

Min karriär som småbarnsmusikfostrare startade hösten 2004 då jag som nyutexaminerad flöjtlärare från Åbo Yrkeshögskola blev erbjuden arbete inom musiklekskolan i musikinstitutet Arkipelag i Pargas. Jag antog uppgiften att undervisa musiklekskolegrupperna utan närmare kunskap om musiklekskoleundervisning litande på min långa erfarenhet av flöjtundervisning och med möjlighet till förkovran inom musiklekskolans principer och undervisningssätt med hjälp av min mamma. Hon är musiklekskolelärare och utbildare inom småbarnsmusikfostran i Yrkeshögskolan Novia i Jakobstad. Ganska snart insåg jag att vägledning skulle vara på sin plats. Inom Yrkeshögskolan Stadias (nuvarande Metropolia) regi ordnades fortsättningsstudier inom småbarnsmusikfostran med start vårterminen 2006 och jag blev antagen. Studierna gav ingen behörighet varför jag sökte in till Yrkeshögskolan Metropolia för att slutföra mina studier som vuxenstudier och därmed få behörighet. Vägen från flöjtlärare till musiklekskolelärare började med en kunskapsförst som måste släckas och jag drevs vidare av intresset att få dubbelbehörighet så att det i framtiden skulle finnas möjlighet att söka eventuella tjänster eller ordinarie arbeten.

Utgångspunkten för sånghäftet *Hoppsansa- finska barnsånger på svenska* är, liksom min utbildning och vägen till rollen som pedagog, förankrat i ett direkt behov. Utbildningen och sångerna behövs för att kunna förverkliga det arbete jag dagligen gör, det är bevisat att det verkligen behövs. Mitt sätt att undervisa har under årens lopp förändrats märkbart och påverkats mycket av de utbildare och pedagoger jag har haft fördelen att få arbeta med. Laura Huhtinen-Hildén, Sari Kallioranta, Paula From, Anna-Maija Iskanus, Pauliina Sormunen är pedagoger jag gärna vill nämna. Samt Niina Repo och Pirita Mikkonen som har ansvarat för min praktik. Ur alla dessa kompetenta och inspirerande pedagogers undervisningssätt har jag haft fördelen att få plocka ut de bästa bitarna och därefter forma min egen pedagogidentitet och mitt sätt att undervisa. Jag anser att pedagogen skall vara formbar under den tid man är verksam och tar därför också aktivt del av olika kurser och kollegers undervisning. Man befinner sig som pedagog i ständig förvandling.

Sångerna i sånghäftet *Hoppsansa- finska barnsånger på svenska* är valda enligt vissa principer som jag tidigare redogjorde för. Säsongsbetonade och språkligt enkla sånger valdes bort och materialet som jag har valt har jag tagit med med tanke på användningsområde och -syfte. Beroende på var man undervisar; t.ex. musik- eller medborgarinstitut, och enligt vilken institutions utbildningsprinciper man utövar sitt yrke har pedagogen olika behov av sångtyper. Inom Yrkeshögskolan Metropolia har det också skett vissa förändringar inom tyngdpunkterna på undervisningen i och med att utbildarna har bytts. Så kallade methodsånger, där målet är att lära ut notnamn och solmiserings handtecken enligt undervisningsmetoder uppbyggda av Zoltán Kodály, används bland en del pedagoger och förkastas av andra. Jag har via min omfattande och varierande utbildning i fråga om utbildare och innehåll fått ta del av många olika sätt att undervisa och i och med det fått skapa min egen uppfattning om vad som lämpar sig för barn i olika åldrar. Fastän jag själv i min undervisning använder Kodály-metoden valde jag att inte ta med de methodsånger som jag har översatt i och med att de sångerna inte skulle erbjuda pedagoger och andra målgrupper lika mycket som de sånger jag sist och slutligen valde. Dessa sånger tjänar en bredare målgrupp och kan varieras på många olika sätt.

5.1 Undervisningssätt inom musiklekskolan

Det finns vissa grundprinciper enligt vilka man undervisar i musiklekskolan. Dessa element är melodi, rytm, harmoni, dynamik, form och klangfärg. För att barnen skall lära sig innebörden i dessa begrepp bör undervisningen ske på ett helhetsmässigt sätt, så att om möjligt kroppens alla fem sinnen; hörsel, syn, lukt, känsel och smak aktiveras och gör inläringen djup och ingående. Enligt Elina Kivelä-Taskinen (Kivelä-Taskinen 2008, 12) tar kroppens fem sinnen emot intryck och bearbetar dem utifrån medan hon menar att kroppens sjätte sinne; balanssinnet, är det av sinnena som förmedlar kroppens inre signaler. Därför beaktar jag kroppens alla sex sinnen när barnens helhetsmässiga inläring diskuteras.

Det diskuteras om nödvändigheten att undervisa i musikens teoretiska grunder inom musiklekskolan. Beroende på var pedagogen har utbildat sig, undervisat och vilken inställning hon eller han har till detta ämne bestämmer läraren själv, ofta i samspråk med institutet eller lärarkollegiet där hon eller han undervisar, huruvida olika undervisningsmetoder skall tillämpas. Förespråkarna för t.ex. solmisering och titisering

anser att barnen i 5-6 års ålder har en kunskapsörst som bör stillas. Barnen lär sig förvånansvärt lätt och eftersom informationen bildar en grund att stå på inför eventuella kommande musikstudier anses det inte vara något negativt med den sortens kunskap och undervisning. Motståndarna menar att barnen under förskoleåldern skall leka och att faktaspäckad information hör hemma i senare skeden av deras liv. Min åsikt omfattar båda; det skall vara måtta med allt och lektionerna skall vara uppbyggda kring lek. Jag anser att barnen kan lära sig musikaliska begrepp och principer på ett lekfullt sätt och därför tillämpar jag i min undervisning vissa undervisningsmetoder där vi på ett helhetsmässigt sätt lär oss om musiken, oavsett om barnen söker sig vidare till musikinstitut för instrumentstudier eller ej. Härnäst beskriver jag varför och hur undervisningen kan byggas upp kring musikens grundelement.

Inläringen av musikens rytm skall ske både genom upplevelser och genom insikt så att informationen och begreppen kan användas och tillämpas inom musiken och lekarna. Musikrörelse, ramsor och instrumentspel är arbetsmetoder där vi övar oss på att hitta musikens rytm, puls och tempo samt bekantar oss med rytmens grundpuls och ordrytm både bildligt och på det helhetsmässiga sätt som beskrivs nedan. (Hongisto-Åberg 1993, s. 24-28). Det är först i 5-6 års ålder som jag börjar använda metoder som baseras på Zoltán Kodálys tankar kring undervisningen inom rytmik där vi övar oss på att skilja på ordrytm och grundpuls, lär oss känna igen de olika rytmernas namn och bilder och lär oss kombinera den teoretiska biten med instrumentspel i form av ackompanjemang eller ostinat. Med yngre barn övar vi på att hitta grundpulsen och så småningom även ordrytmen i sånger eller musikexempel genom att använda kroppen; gå, klappa, stampa etc. eller genom att spela på olika instrument. (Linnankivi 1988, 126-131; Sundin 1978, 115-116).

När jag använder mig av Kodálys metoder inom undervisningen av melodier och notnamn med 5-6 åringar utgår jag från solmiseringen och dess relativa tonträffningsnamn; do, re, mi, fa, so, la, ti. Varje ton har dessutom en egen färg, vilket underlättar inläringen och gör den lättare att minnas, och varje ton har också ett eget handtecken. Utgångspunkten är den s.k. sjungande handen; barnen lär sig uppfatta skillnad på hög och låg samt sjunkande och stigande ton. (Hongisto-Åberg 1993, 194; Sundin 1978, 115-116). Vi siktar på att lära oss placera ut noter i något sorts notsystem; 2-5 linjer eller ett system byggda av olika nivåer. För att introducera melodins funktion i musiklekskolan brukar jag använda

mig av olika ljudlekar där vi leker med våra egna röster eller med melodiinstrument. Vi lär oss uppfatta att melodin är rörlig i riktning upp och ned och att tonen har en viss längd. (Hongisto-Åberg 1993, 28-29).

Målsättningen med att ta med elementet harmoni i undervisningen är att utveckla barnens förmåga till aktivt lyssnande och att ge möjlighet att spela och ackompanjera enligt harmonier i sångerna. Barnen kan också eventuellt lära sig höra skillnad på harmoniernas funktion och ackordens förhållande till varandra. (Linnankivi 1988, 103-104). Under mina lektioner bekantar vi oss med musikens harmonier genom att sjunga, spela och lyssna på sånger och musik i olika tonarter och moder. Barnen får en mångsidig lyssnarerfarenhet och vänjer sig vid musikens uppbyggnad genom att t.ex. ackompanjera en sång med ett ostinato som vi gemensamt har byggt upp. För att underlätta spelandet kan barnen följa olika bilder, färger eller saker som representerar de olika ackorden eller harmonierna.

Dynamiska förändringar inom musiken handlar om ändringar av ljudets styrka. Forskning har visat att barn uppfattar detta musikaliska begrepp allra först och i och med det förstärker förmågan att lyssna till musik på ett känsligt sätt. Målsättningarna för detta musikaliska element är att utveckla lyssnarförmågan, uppleva och förverkliga de dynamiska förändringarna, känna igen svaga och starka ljud och musikexempel och slutligen eventuellt lära sig noteringssätten för dynamiken. (Linnankivi 1988, 43). För att uppleva dynamiken med kroppens alla sinnen kan man utgå från ljud i den omgivande miljön, kroppens möjligheter att producera olika sorters ljud och även lyssna på olika musik- eller ljudexempel. Vi spelar dynamiska förändringar på instrument, lever oss in i musiken och ljuden genom rörelser och lär oss kombinera bilder med de ljud vi hör.

All musik är uppbyggd enligt en form och vår uppgift inom musiklekskolan är att göra barnen bekanta med detta sätt att bygga upp och analysera musik. Målsättningen är att främja barnets musikaliska uppfattningsförmåga, utveckla förmågan att lyssna och att bilda större helheter inom musiken. (Linnankivi 1988, 112-113). Vi uppfattar att sången slutar genom att t.ex. stanna upp i en rörelse, frasslutet övas genom att andas vid frasgränsen eller genom att rita frasen med handen och vid slutet ändra riktning, sångens likadana delar (A, B, C etc.) söks och observeras genom rörelselekar eller speluppgifter. Enligt Hongisto-Åberg ger musikrörelse en mångsidig upplevelse av begreppet form och även

användningen av bilder anses fungera väl vid uppfattningen av musikalisk form (Hongisto-Åberg 1993, 33).

Musikens klangfärg hör till de mer abstrakta områdena inom den musikaliska småbarnsfostran. Till målsättningarna hör även här att utveckla förmågan till aktivt lyssnande, att bekanta sig med rytm-, melodi- och effektinstrument utöver kroppens egna instrumentegenskaper och att lära sig beskriva stämningar med olika ljud. Tillvägagångssättet att lära ut begreppet klangfärg inom undervisningen består ofta av att på basen av en bild beskriva stämningarna med hjälp av olika ljud; kroppens eller olika instruments ljud, eller att rita och måla det man hör. (Linnankivi 1988, 50-51).

5.2 Musiklekskolan och sånghäftet "Hoppsansa- finska barnsånger på svenska"

För att kunna erbjuda barnen högklassig musikundervisning, bör pedagogen känna till barnets olika utvecklingsstadier. Denna kunskap utgör grunden för musikverksamheten och man bör även beakta att alla barn utvecklas individuellt. Men man kan ändå skönja en viss regelbundenhet inom den socioemotionella, kognitiva och psykomotoriska utvecklingen hos barnen och därför stöds tankesättet att kategoriskt indela undervisningsgrupperna enligt ålder. (Hongisto-Åberg 1993, 38). Åldern spelar i grund och botten ingen roll i fråga om förmågan att ta till sig den information som ges, utan det är snarare barnets musikaliska erfarenhet som ligger som grund för inläringen (Ruokonen 2001, 127). De barn som har fått en musikalisk fostran har en annan musikalisk bakgrund och ett annat utgångsläge för inläringen. Åldern spelar in i den mån att barnets inlärningsförmåga och utvecklingsstadium bör beaktas. Småbarnsmusikfostraren skall alltså i mån av möjlighet ta i beaktande både åldern på barnet och dess musikaliska erfarenhet när undervisningen planeras. Åldern utgår jag ifrån då barnen placeras i undervisningsgrupper, erfarenheten kartlägger jag under terminens första lektioner och anpassar sedan informationen till undervisningsinnehållets svårighetsgrad. Jag har valt att granska sånghäftets duglighet inom musiklekskolan med 3-7 åringar som målgrupp eftersom undervisningen inom familjegrupper (0-2 åringar) är ett så omfattande ämne i sig själv att det förtjänar ett eget slutarbete.

Sånghäftet *Hoppsansa- finska barnsånger på svenska* innehåller korta lekbeskrivningar och – förslag. Det är meningen att de skall inspirera och motivera, inte binda ledaren vid

ett särskilt undervisningssätt. Därför har jag valt att inte specificera lekförslag till varje åldersgrupp i sånghäftet, utan var och en får anpassa sångerna till varje enskild grupps behov.

Med den målinriktade och medvetna musikundervisningen utvecklas barnet kognitivt, socioemotionellt och psykomotoriskt. Kari Ahonen skriver i sin artikel "*Musiikin harjoittelu ja sen vaikutukset*" att musiken åtminstone tillfälligt påverkar barnens utveckling. Enligt en mängd undersökningar märks dessutom en klar skillnad, till musikutövande barns fördel, i barnens verbala utveckling (Ahonen 2004, 155-156). Inkeri Ruokonen granskar den musikaliska utvecklingen enligt Bruners teori om barnets kognitiva utveckling som delas in i tre faser. Den enaktiva fasen är handlingsbaserad och anknuten till den motoriska utvecklingen. De yngsta barnen upplever musiken genom rörelser varför musikundervisningen innehåller mycket lekar anknutna till barnets rörelseförmåga. Den ikoniska fasen är bildbaserad där barnet från tre års ålder lär sig kombinera fantasibilder med det musikaliska agerandet. Detta stöder inläringen av olika musikaliska begrepp och barnet börjar förstå omvärlden med hjälp av bilder. Musikrörelse är en väsentlig del av den ikoniska fasens inläringsskede. Barnet har lättare att uppfatta t.ex. långsam och tung musik som elefantens ljud med hjälp av rörelselekar och visuella hjälpmedel, och kan således associera musiken till en specifik sak via en bild kombinerat med rörelse. Den symboliska fasen är språkbaserad där barnet vid ca sex års ålder förstår musikaliska begrepp med hjälp av ord, symboler eller notation. Barnet lär sig dessa symboler på ett naturligt sätt genom rörelse, lek och fantasi. (Ruokonen 2001, 123-124).

Sånghäftet *Hoppsansa- finska barnsånger på svenska* innehåller sånger där såväl utvecklingen inom den ikoniska och den symboliska fasen stöds. Även den enaktiva fasen stöds ifall man väljer att anpassa sångerna till falmiljegrupsverksamhet. Sången *Harfamiljen* leks med handdockor eller annan rekvisita, dels för att fånga barnets uppmärksamhet men också för att barnet bättre skall förstå vad sången handlar om. Det 3-åriga barnet uppfattar sångens innehåll bättre med hjälp av bildligt material, medan det äldre barnets motivation hålls vid liv genom att leka sången med hjälp av dockor eller annan rekvisita. När barnet är i förskoleåldern kan man med fördel introducera musikens symboler; t.ex. tecken för svag (p; piano) och stark (f; forte) eller rytmernas notbilder. Vi fortsätter att på ett lekfullt sätt med rörelselekar och instrumentspel kombinera symboler

och bilder med vårt agerande. Rytternas symboler kan t.ex. läras ut som trafikmärken där de olika notvärdena symboliseras av olika färdmedel eller hastigheter.

Undervisningsmetoderna och materialet skall vara motiverande, inspirerande och spännande för att musikupplevelserna skall upplevas helhetsmässigt. Varje pedagog har sitt personliga undervisningssätt och präglar således sin undervisning genom valet av sånger, lekar, rekvisita och undervisningsprinciper. Sångboken *Hoppansa- finska barnsånger på svenska* är ett redskap, ett småskaligt uppslagsverk som pedagogen och småbarnsfostraren kan använda sig av i jakten på undervisningsmaterial.

6 Sammanfattning

Under ca ett års tid har tanken och idén bakom slutarbetet fått mogna, skrivandet har pågått under sommaren 2009 medan översättandet av sångerna har pågått under flera års tid. Arbetsprocessen kan delas in i en aktiv och en passiv fas, där valet av ämne för slutarbete, planeringen av tidtabellen och arbetets utformning står för det passiva. Till det aktiva hör all form av producering av text eller noter. Speciellt under slutarbetets aktiva och väldigt intensiva fas upplevde jag att jag har fått en djupare inblick i barnens totala utveckling. Deras förmåga att aktivt delta i musiklekskoleverksamheten och att ta emot information är saker jag känner till från förut. Denna insikt är således inte ny för mig, men eftersom jag har glömt väsentliga delar av informationen känns det som om jag nu har en bredare och stadigare grund att stå på med dessa fakta till hands och kan utforma mina lektioner med uppfriskat minne.

Det kändes lätt att välja slutarbetsämne eftersom en del av arbetet redan var gjort i form av översättningarna av sångerna. Till det svåra hörde att välja rätt antal sånger och att välja sådant material som jag ansåg hade en gemensam nämnare. När jag började bläddra i mina papper och anteckningar märkte jag att en stor del av sångerna handlade om harar och kaniner samt om regn eller vatten. Jag hade nyligen läst Hanna-Leena Rytlys slutarbete där hon hade gjort ett sånghäfte med finska barnsånger på engelska och en tillhörande rapportdel om arbetsprocessen. Rytlys sånghäfte handlar om ekorrens höst. Därför ville jag inte med risk för att plagiera göra ett häfte om harens höst. Jag valde att inte binda sångerna till en viss årstid och anpassade sångerna till alla årstider; dagens klimatförändringar till ära där regnet har blivit en del av hela året i åtminstone södra Finland.

En konkret önskan med mitt slutarbete var också att få mina alster samlade i ett vettigt format, dels vill jag kunna dela med mig till både mina finska och svenska kollegor samt eventuellt distribuera materialet till andra instanser; t.ex. språkbads- eller svenska daghem och Yrkeshögskolornas utbildningsprogram inom småbarnsmusikfostran. Materialet har jag redan använt inom min undervisning, så en liten spridning finns redan bland finlandssvenska barn och föräldrar.

Detta slutarbete är mer omfattande än det skriftliga arbete jag gjorde i samband med min utbildning till musikpedagog i Åbo Yrkehögskola. Tyngdpunkten på det slutarbetet låg på den konstnärliga delen i form av en konsert. Språkligt sett är denna rapportdel en utmaning eftersom jag inte har producerat löpande text sedan mitt tidigare examensarbete som jag skrev år 2004. Det tog några veckor innan jag hittade skrivartempot och –stilen, men nu löper skrivandet tillfredsställande. Arbetsprocessen har också fått mig att inse att det inte är omöjligt att producera eget undervisningsmaterial och under denna tid har jag dessutom fått en inblick i hur materialet skall sammanfattas och bearbetas. I framtiden ser jag ett mer omfattande verk ta form där nya utmaningar står att övervinnas; ett finlandssvenskt sångmaterial har en ganska snäv publik och det kan därför vara svårt att hitta ett förlag som är villigt att ge ut materialet. Utöver denna framtidsvision har jag en önskan om att ge ut en ljudinspelning i anknytning till sånghäftet. Det skulle hjälpa den målgrupp som inte kan läsa noter och kunde också användas såväl inom undervisningen som hemma.

Jag har under arbetsprocessen fått analysera min jobbsituation och kunnat dra några slutsatser. Situationen har inte nämnvärt förändrats sedan jag utexaminerades år 2004 och steg in i arbetslivet; flöjtlärarjobb finns fortfarande inte tillräckligt och musiklekskolegrupper finns det av i överflöd. Jag kände mig rätt vilsen i början av min lärarkarriär då flöjtläraren i mig försökte undervisa musiklekskolegrupper och musiklekskoleläraren saknade flöjtelever. Samma trend på arbetsmarknaden har fortsatt och i och med att jag även idag har många fler musiklekskolegrupper än flöjtelever har min lärarroll förändrats. Flöjtläraren har fått ge vika för musiklekskoleläraren. Detta har skett obemärkt under flera års tid och nu kan jag acceptera detta faktum utan att jag upplever det som ett misslyckande. Under studietiden skolas vi till att ge av oss själva på alla fronter till hundra procent. Vi lär oss att tolka musiken med själ och hjärta, vi lär oss undervisa på ett helhetsmässigt sätt som kräver tankeverksamhet och planeringsförmåga till fullo. I början av min studietid hörde jag talas om den usla arbetssituationen för vissa instrumentlärare; däribland flöjtpedagoger, men intalade mig att det inte kommer att beröra mig den dag jag utexamineras. Jobb finns alltid, speciellt för en tvåspråkig pedagog, tänkte jag. Sanningen var något helt annat: korttidsvikariat, timlärartjänster i bisyssla eller lektioner vid organisationer med korta terminer utan förmåner (t.ex. medborgarinstitut) var vad som erbjöds på flöjtfronten. Utöver musiklekskoleuppdragen arbetade jag med detta, hela tiden med tanken: ”snart dyker det upp något ordinarie flöjtjobb” i bakhuvudet. Tills

jag en dag insåg att så inte var fallet. Min spontana reaktion var att jag hade kastat bort många år av studier fyllda med prestationer och ju längre tid det hade gått från att jag utexaminerades till dags dato, desto svårare blev det att få jobb inom branschen eftersom arbetserfarenhet saknades. Det har tagit några år att istället inse vilken rikedom det är att kunna bidra med högt musikaliskt kunnande som flöjtist i musiklekskolan, istället för att utesluta den ena inriktningen från den andra. Inom flöjtundervisningen bland nybörjarna har jag däremot hela tiden aktivt använt mig av den kunskap inom småbarnsmusikfostran som jag har fått genom min andra utbildning. Små och unga flöjtister lär sig ju faktiskt mera, om undervisningen byggs upp på det helhetsmässiga sätt som används inom musiklekskolan och som stöder barnens inlärningsförmåga och tar i beaktande deras utvecklingsskede. Ibland sörjer jag ännu det kunnande jag som musiker besatt; fingerfärdighet, musikkänedom, tolkningsförmåga och en vacker ton. Faktum är att om musikern inte har tid att upprätthålla dessa kunskaper genom att kontinuerligt öva, mister man dem fortare än man anar. Känslan av misslyckande har gradvis försvunnit och ersatts av insikten att man kan skola om sig och kombinera den kunskap man redan besitter med ny information. Jag vill än en gång påpeka hur viktigt det är att pedagogen håller sig uppdaterad inom sin bransch genom att komplettera det man kan med ny information och nya insikter.

Den viktigaste insikten i och med slutarbetsprocessen är att musiklekskolearbetet har kommit att betyda mycket för mig, kanske till och med mer än flöjtundervisningen. Jag har tidigare försökt kombinera båda inriktningarna och lyckats rätt bra, men ändå känt mig splittrad inför tanken att behöva välja vilkendera lärarroll jag identifierar mig mer med. Nu känner jag mig som en musiklekskolelärare med flöjtläraren ständigt närvarande istället för en flöjtlärare med musiklekskolelelever. Jag både känner mig som och har blivit kompetent att kalla mig både flöjt- och musiklekskolelärare.

Källförteckning

Ahonen, Kari 2004. Musiikin harjoittelu ja sen vaikutukset. Finns i sin helhet i [www-format](http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/tutkivaope/ahonen.htm) <http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/tutkivaope/ahonen.htm> Läst 15.6.2009

Engelholm, Anne-Marie 1998. Titta- jag kan! Mölndal: Förlaget Lutfiskens Ab.

Hammershøj, Henny 1997. Musikalisk utveckling i förskoleåldern. Lund: Studentlitteratur.

Hongisto-Åberg, Marja, Lindeberg-Piironen, Anne, Mäkinen, Leena 1998. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Falck, Marianne 2009. Luovuus kuplii leikkiessä. Vilperti, 2/2009, s.8-10.

Karppinen, Seija, Puurula, Arja, Inkeri, Ruokonen 2001. Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Karppinen, Seija, Puurula, Arja, Ruokonen, Inkeri 2007. Elämysten alkupoluilla. Helsinki: Oy Finnlectura Ab.

Kivelä-Taskinen, Elina 2008. Pikkukuplat. Espoo: Kultanuotti.

Linnankivi, Marja, Tenkku, Liisa, Urho, Ellen 1988. Musiikin didaktiikka. Juva: WSOY.

Ollaranta, Ritva, Simojoki, Maija 1989. Laulan lasten lailla. Keuruu: Otava .

Ostrow, Maj-Britt 2009. Egen kultur på eget modersmål. Hufvudstadsbladet 13.6.2009.

Sundin, Bertil 1988. Barns musikaliska utveckling. Lund: Liber Ab.

BILAGA 1

LEKTIONSPLANERING

Tema: Regnlekar med haren Stampe.

Målsättning: Uppleva motsatsparet starkt- svagt, förstärka grundpulsen och uppfattningen av musikens form.

Under en lektion övas vissa färdigheter genomgående. Musikens grundpuls är närvarande i varje övning där vi rör oss i takt med musiken eller spelar instrument i samma puls. Växelverkan mellan gruppens individer utvecklas och förstärks varje gång gruppen samlas och barnens sociala kunskaper; självkänsla, identitet och självtillit utvecklas.

Här är ett exempel på en lektionsplan. Vid varje sång har jag antecknat vilken del av barnets utveckling ifrågavarande sång stöder samt skrivit en beskrivning på hur sången kan utföras och med vilka hjälpmedel.

1. INLEDNING:**När jag är i musiklekis**

- aktivering av gruppen; alla får hitta på en aktivitet, improvisera, vara kreativa.
- den fysiska utvecklingen stöds beroende på val av aktivitet. T.ex. fin- och grovmotorik, kroppsbildens och utrymmets uppfattning och koordinationen förstärks.
- grundpulsen förstärks som en del av den kognitiva utvecklingen.

2.SÅNGLEK:**Harfamiljen**

- presentation av lektionstemat.
- fingerdockor används för att skapa stämning och atmosfär. Barnen lockas in i dramat i sången och sporras att vänta på sin egen tur. Vi övar således på självkontroll och utvecklar barnets känslomässiga utveckling.
- fin- och grovmotoriken förstärks.

3. RÖRELSELEK:**Hoppsansa**

- ledd rörelselek där vi bekantar oss med undervisningsutrymmet.
- utvecklar barnets förmåga till inlevelse och fantasi.
- förstärker grundpulsens utövande.

4. SPELA: **Hoppsansa**
- spelas med valfritt rytminstrument, t. ex. rytm-pinnar, som även fungerar som haröron.
 - koordinationen och kroppsuppfattningen förstärks.
 - den kognitiva utvecklingen förstärks genom att sångens musikaliska form och grundpuls övas.
5. SPELA: **I regnet**
- spelas på handtrumma
 - sångens form blir bekant, motsatsparen "stark-svag" förstärks och grundpulsen övas som en del av den kognitiva utvecklingen.
 - fysiskt övas koordinationen.
6. RÖRELSELEK: **Paraplysång**
- samma områden inom den kognitiva utvecklingen förstärks som i sången *I regnet*.
 - till den fysiska utvecklingens förstärkning hör övning av kroppsuppfattningen och grovmotorik.
7. RINGLEK: **Lilla haren**
- utöver musikens form, motsatsparet "stark-svag" och grundpulsens inläring kan även motsatsparet "liten-stor" övas.
8. SÅNGLEK: **Badsång**
- spelas och plaskas med t.ex. stenar i ett handfat med vatten.
 - barnets kreativitet och förmåga att kasta sig in i en lek övas. Målsättning för leken kan också vara att låta fantasin styra.
 - kroppsuppfattningen förstärks i och med att barnen spelar och för stenarna till valda kroppsdelar.
9. AVSLUTNING: **När jag är i musikleis**
- avslutande uppgifter, andra aktiviteter än i inledningen.
 - beroende på aktivitet, förstärks olika delar av barnets utveckling.